

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

15.1

I Quintus Claudius' Annaler står der, at træ, der er imprægneret med alun, ikke kan brænde.

1 Taleren Antonius Iulianus holdt altid nogle glimrende taler, men særlig ved én lejlighed havde han gjort det virkelig tiltalende og heldigt. Hans deklamationer er nemlig som regel præget af ham og hans veltalenhed, men det er ikke hver dag, de er lige heldige. 2 Vi hans venner gik rundt om ham på alle sider og ledsagede ham hjem, og da vi var på vej op ad Mons Cispius,¹ fik vi øje på et højt hus omspændt af flammer; det ragede op med mange etager, og hele nabolaget brændt nu i en voldsom brand. 3 Da sagde en af Iulianus' ledsagere: "Der er store indtægter ved ejendomme i byen, men farerne er langt større. Hvis der kunne findes et middel, så husene i Rom ikke blev ved med at brænde, ville jeg sælge mine ejendomme på landet og købe huse i byen!" 4 Iulianus svarede ham med den venlige elskværdighed, han altid viste, når han talte: "Hvis du havde læst nittende bog af Quintus Claudius' *Årbøger*, en fremragende og ægte forfatter, kunne kong Mithridates' general Archelaos virkelig have belært dig, med hvilket middel og trick du kunne gardere dig mod ild, så ingen af dine træbygninger ville brænde, selv om de blev grebet og gennemtrængt af flammer."

5 Jeg spurgte, hvad det var for et vidundermiddel hos Quadrigarius. 6 Han begyndte igen: "I den bog har jeg læst, at da Lucius Sulla var i Attika og belejrede Piræus, og Archelaos, kong Mithridates' general, forsvarede sig mod ham fra denne by, kunne et trætårn, der var bygget til forsvarsformål, ikke brænde, selv om det var omringet af ild på alle sider, fordi Archelaos havde imprægneret det med alun."

7 Ordlyden hos Quadrigarius er følgende: "Da Sulla i lang tid havde gjort forsøg, førte han sine tropper ud, for at han kunne stikke ild til det ene trætårn, Archelaos havde stillet i vejen. Han kom, han rykkede frem, lagde brænde under, drev grækerne væk og tændte ild; de prøvede ret længe, men var aldrig i stand til at sætte ild til det; Archelaos havde imprægneret alt tømmeret med alun. Sulla og

1. En del af Esquilinerhøjen ved det nuværende *S. Maria Maggiore*.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

hans soldater var forundrede over dette, og da han ikke fik stukket det i brand, førte han tropperne tilbage."²

15.2

Platon mente i det værk, der hedder Lovene, at større og mere muntre opfordringer til at drikke vin ved selskaber ikke var uden nytte.

1 En mand fra øen Kreta, der levede i Athen, plejede at sige, at han var platonisk filosof, og han var meget ivrig efter at virke sådan. 2 Men han var et menneske uden værdi, et vrøvlhoved, pralede af sin græske veltalenhed og på grund af sin forkærlighed til vin var han en sut, der kun var til grin. 3 Vi unge mænd plejede at afholde selskaber i Athen hver uge, og så snart måltidet var endt, og nyttige og fornøjelige samtaler var påbegyndt, bad han om ordet og tog fat på at tale, og dét af en art, som bestod af en billig og plump mængde af ord, hvori han opfordrede alle til at drikke, og han fremhævede, at han gjorde dette efter et platonisk påbud, som om Platon i de bøger, han skrev om *Lovene*, havde skrevet særdeles fyldigt en lovprisning af drukkenskab og havde ment, at den var nyttig for gode og tapre mænd; og samtidig under denne tale sænkede han hele sit sind ned i talrige, mægtige bægre, mens han sagde, at det var et slags tændstof og tønder for sind og evne, hvis en mands hoved og legeme blev opflammet af vin.

4 Men Platon har i første³ og anden bog⁴ af *Lovene* ikke, som hævdedet af slynglen, lovprist denne højst skammelige drukkenskab, som plejer at undergrave og svække menneskenes sind, men har ikke stillet sig afvisende over for et noget mere rigeligt og mere muntert traktement med vin, som foregår under opsyn af sobre personer, der kan styre drikkelaget. 5 Han mente nemlig, at sindet blev forfrisket og styrket ved at slappe af med at drikke med måde og anstand, så man kunne genoptage sine opgaver, når man var ædru, og at det lidt efter lidt blev gjort mere glad og mere velegnet til at påtage sig anstrengelser igen, og på samme tid, hvis der dybt i dem befandt sig nogle fejlagtige følelser og lidenskaber, som en

2. Claudius Quadrigarius, *Annales* 19 fr. 81 Peter.

3. Platon, *Lovene* 637a, 647e.

4. Platon, *Lovene* 666a, 671b.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

undselig blufærdighed dækkede, kunne alt dette uden alvorlig risiko i kraft af den frihed, vinen gav, afsløres, og det ville blive lettere at korrigere og helbrede.

6 Og Platon siger det samme sted, at man hverken bør undgå eller afvise en praksis af denne art med henblik på at afværge voldsom optræden i forbindelse med vin, og at ingen nogen sinde har forekommet at have fuld kontrol over sig selv og være mådeholden med sikkerhed, hvis ikke hans liv og opførsel er blevet afprøvet midt blandt selve farerne ved disse fejl og midt i fristelserne ved nydelser. 7 For hvis nogen er ubekendt med fornøjelserne og glæderne ved selskaber og toltalt uden kendskab til dem, og hvis enten hans egen vilje har ført ham, eller et tilfælde har ledt ham, eller tvang har drevet ham til at deltage i nydelser af denne art, bliver han for det meste fortryllet og grebet, og hans sind og bevidsthed står ikke fast, men ramt af en kraft begynder det at vakle. 8 Han mente derfor, at man skulle binde an med det og ligesom i et slag gå i nærkamp med nydelserne og med denne liberale omgang med vin, således at vi ikke sikrede os mod dem ved flugt eller fravær, men ved sjælsstyrke, konstant nærvær og et moderat forbrug fastholdt vores mådehold og selvkontrol, og samtidig med at vi varmede og styrkede vores sind, befriede os for, hvad der var i det af kold tristhed og lammende beskedenhed.

15.3

*Hvad Marcus Cicero mente og skrev om den partikel, som er forrest i ordene *aufugio* og *aufero*; er det den samme præfix, som synes at optræde i verbet *autumo*?*

1 Jeg læste den bog af Marcus Cicero, der havde titlen *Taleren*. 2 Da Cicero i denne bog havde nævnt, at verberne *aufugio* og *aufero* var sammensat af forstavelsen *ab* og verberne *fugio* og *fero*, men at denne forstavelse, for at lyden kunne blive mere blid at udtale og høre, blev ændret og ombyttet til stavelsen *au*, og at de var begyndt at blive udtalt *aufugio* og *aufero* i stedet for *abfugio* og *abfero*, 3 da han altså som sagt havde nævnt dette, så skrev han lidt efter i dette værk om den samme partikel: "Med undtagelse af disse to ord vil man ikke finde disse forstavelser nogetsteds."⁵

5. Cicero, *Orator* 158, overs. Jacob Isager 1982, 131.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

4 Men jeg har i den nigidianske *Kommentar* fundet, at verbet *autumo* ('mener') er sammensat af forstavelsen *ab* og verbet *aestumo* ('bedømmer'), og at det er en forkortet udgave af *abaestumo* med betydningen 'bedømmer det hele' i analogi med *abnumero* ('tæller op').⁶ 5 Men lad det være sagt med megen respekt for Publius Nigidius, den lærdeste mand: Dette synes at være mere dristigt og spidsfindigt end sandt. 6 *Autumo* betyder nemlig ikke blot 'bedømmer', men også 'siger' og 'tror' og 'mener', og med disse ord har forstavelsen ingen sammenhæng hverken i sammensætning eller mening. 7 Ydermere ville en mand som Marcus Tullius, der var så omhyggelig i sine studier, ikke have sagt, at der kun var disse to ord, hvis et tredje eksempel havde kunnet findes. 8 Men det var mere værd at undersøge og udforske, om forstavelsen *ab* er ændret og ombyttet til stavelsen *au* for at gøre udtalen blid, eller partiklen *au* snarere har sin egen oprindelse og ligesom flere andre forstavelser er taget fra græsk; der står hos Homer:

"Bøjed (*auerysan*) de dyrenes nakker tilbage og slagted og flåed."⁷

Og:

"Under umådeligt skrig (*auiachoi*)."⁸

15.4

Beretningen om Ventidius Bassus, en mand af lav byrd, som siges at være den første, der har triumferet over partherne.

1 I en samtale, der for nylig blev ført mellem nogle ældre, lærde mænd, blev det nævnt, at mange mænd i gamle dage var steget op til den højeste værdighed, selv om de var af uanselig herkomst og før var genstand for ringeagt. 2 Ingen gav dog anledning til større beundring blandt det, der var skrevet, end historien om Ventidius Bassus: 3 Han var født i beskedne kår i Picenum, og hans mor var sammen

6. Nigidius fr. 51 Swoboda.

7. Homer, *Iliaden* 1.459, overs. Otto Steen Due 1999, 22.

8. Homer, *Iliaden* 13.41, overs. Otto Steen Due 1999, 282.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

med ham selv blevet taget til fange under forbundsfællekrigen af Pompeius Strabo, far til Pompeius Magnus, dengang han undertvang asculanerne; da Pompeius Strabo senere fejrede sin triumf, blev blandt andre også drengen ført af sted i sin mors arme foran generalens vogn; da han så var blevet voksen, klarede han lige akkurat til dagen og vejen, og det skaffede han sig på en simpel måde ved at få fat på muldyr og køretøjer, som han havde fået i entrepris at fremskaffe til de embedsmænd, der havde trukket lod om provinserne. I dette erhverv blev han bekendt med Gaius Caesar, og med ham drog han til Gallien; da han nu i denne provins havde vist sig ganske dygtig og under borgerkrigen havde udført adskillige hverv energisk og virksomt, var han ikke blot blevet ven med Caesar, men var også af den grund rykket op i rang; senere blev han også valgt til folketribun og derefter til prætor, og på dette tidspunkt blev han af senatet erklæret for offentlig fjende sammen med Marcus Antonius; da parterne senere var blevet forsonet, genvandt han ikke blot sin tidligere position, men opnåede også at blive pontifex og derpå konsul, og dette blev det romerske folk så forarget over, fordi man huskede, at Ventidius havde levet af at skaffe muldyr, at der overalt i byens gader kunne læses følgende vers:

"Løb hid, augurer alle, og spåmænd ligesådan!

Et uvant varsel har for nylig fundet sted:

For han, som muldyr trak af sted, er konsul nu!"⁹

4 Suetonius Tranquillus skriver,¹⁰ at Marcus Antonius satte denne Bassus i spidsen for de østlige provinser, og at partherne, der var brudt ind i Syrien, blev drevet på flugt af ham i tre slag, og at han var den første af alle, som fejrede triumf over partherne, og da han døde, fik han en statsbegravelse.

9. Versiculi populares, *FPL*, p. 93 Morel (jambiske trimetre).

10. Suetonius fr. 210 Reifferscheid.

15.5

De fleste anvender ordet profligo ukorrekt og dumt.

1 Ligesom mange andre ord er fordrejet og forvansket fra deres egentlige og sædvanlige betydning, fordi de ikke bliver forstået på grund af uvidenhed og ukynlighed hos dem, der taler dårligt, således er også meningen med verbet *profligo* blevet vendt og fordærvet. 2 For når det er afbøjet og afledt af *adfligo* ('ødelægger') og vendt mod død og undergang, og når folk, der taler omhyggeligt, altid har anvendt det sådan, at de siger *profligare* i betydningen 'forøde' og 'ødelægge' og bruger udtrykket *res profligatae* om ting, der er ødelagt og tilintetgjort, så hører jeg nu, at bygninger og templer og mange andre ting, som næsten er fuldendte og afsluttede, siges at være *in profligato* ('færdige') og tingene selv at være *profligata*. 3 Det var derfor et meget vittigt svar, der blev givet af en prætor, en ikke ulærd mand, til en ret så uvidende sagfører, som Sulpicius Apollinaris beretter i et brev. 4 "For da denne frække vinkelskriver havde fremsat et krav og brugt følgende ord: 'Alle de forretninger, som du i dag har sagt, at du vil undersøge, ærede hr. dommer, er blevet færdige (*profligata sunt*) takket være din omhu og hurtighed; der er kun én ting tilbage, som jeg vil bede dig om at lytte til.' Så sagde prætoren vittigt: 'Om de forretninger, som du siger, jeg har undersøgt, er færdige, ved jeg virkelig ikke; men denne forretning, som er faldet i dine hænder, er utvivlsomt færdig (*profligatum est*), hvad enten jeg påhører den eller ej!'"

5 Hvad de, som siger *profligatum*, ønsker at udtrykke, har de, som talte latin, gjort ikke med *profligatum*, men med *adfectum*, som f. eks. Marcus Cicero i den tale, han holdt *Om de konsulariske provinser*. 6 Der står her: "Vi ser en krig nær sin afslutning (*adfectum*) og, for nu at tale lige ud, næsten afsluttet (*confectum*)."¹¹ 7 Ligeledes et stykke senere: "For hvad er grunden til, at Caesar selv skulle ønske at blive i den provins, undtagen at han kan overdrage det fuldendt (*perfecta*) til staten, som næsten er færdigt (*adfecta*) i kraft af ham?"¹² 8 Samme Cicero siger i

11. Cicero, *De provinciis consularibus* 19.

12. Cicero, *De provinciis consularibus* 29.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

Husholdning: "Når sommeren næsten er ved at være ovre (*adfecta*), er det tid til, at druerne bliver modne af solen."¹³

15.6

I anden bog af Marcus Ciceros værk Om æren er der en oplagt fejl i den del, hvor han har skrevet om Hektor og Aias.

I I anden bog af Marcus Tullius' værk *Om æren* er der en oplagt fejl, som ikke er af stor betydning, en fejl, som ikke kræver en lærd mand, men kun en, som har læst syvende sang af Homer.¹⁴ 2 Jeg undrede mig derfor ikke så meget over, at Marcus Tullius begik en fejl i denne sag, som over, at den ikke senere blev opdaget og rettet af Cicero selv eller af Tiro, hans frigivne, der var en meget omhyggelig mand og stærkt optaget af sin tidligere herres værker. 3 Der står nemlig i den pågældende bog: "Hos den samme digter tænker Aias, da han støder sammen med Hektor for at slås med ham, på sin begravelse, hvis han skulle blive overvundet, og han erklærer som sit ønske, at de, der mange århundreder senere skal passere hans grav, vil sige:

*Hic situs est vitae iampridem lumina linquens,
qui quondam Hectoreo percussus concidit ense.
fabitur haec aliquis, mea semper gloria vivet.*

"Her er begravet en mand, der for længst har opgivet livet, boret igennem af Hektors sværd engang er han faldet.

Det vil man sige, og aldrig forgår den ære, jeg vandt mig."¹⁵

13. Cicero, *Oeconomicus* fr. 21 Orelli.

14. Homer, *Iliaden* 7.89-91.

15. Cicero, *De gloria* 2 fr. 1 Orelli (citatet stammer fra Homer, *Iliaden* 7.89-91).

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

4 Denne tanke, som Cicero har oversat til latin, bliver hos Homer ikke sagt af Aias, og det er heller ikke Aias, der tænker på at blive begravet, men det er Hektor, der siger det, og Hektor, der tænker på sin begravelse, før han ved, om Aias vil mødes med ham for at slås.

15.7

Det er iagttaget blandt ældre mennesker, at når de er tre og tres år, mærkes de af smerter, død eller andre ulykker; i forbindelse med denne iagttagelse et brev fra Divus Augustus til hans søn¹⁶ Gaius.

1 Det er iagttaget over en lang periode i menneskehedens historie, og det er en erfaring, at det gælder for næsten alle ældre mennesker, at deres 63. leveår kommer med risiko og ulykker enten i form af en alvorlig legemlig sygdom eller død eller sjælelige lidelser. 2 Derfor kalder de, der beskæftiger sig med disse ting og betegnelserne herpå, denne levealder for klimakteriet.

3 Forrige nat, da jeg læste et bind med breve fra Divus Augustus, som han havde skrevet til sin sønnesøn Gaius, og jeg blev henført af stilens elegance, der hverken var gnaven eller bekymret, nej ved Hercules, enkel og ligetil, stødte jeg i et brev på en omtale af dette særlige år; her følger en kopi af hans brev:¹⁷

"Den 23. september.¹⁸

Goddag, min kære Gaius, mit eget lille æsel, som jeg ved gud altid savner, når du er væk fra mig. Men især på en dag som i dag søger mine øjne efter Gaius, som jeg håber, uanset hvor du befinder dig, har fejret min fire og tres års fødselsdag med glæde og ved godt helbred. For som du kan se, er jeg sluppet ud af det fælles klimakterium for alle ældre mennesker, nemlig det 63. leveår. Jeg beder til guderne, om at jeg i den tid, der er tilbage for mig, kan henleve den sund og rask, mens staten er i en særdeles god situation, og I viser jer som mænd og kan efterfølge mig på min post."

16. Gaius kaldes 'søn', fordi han var adopteret af kejseren.

17. Augustus, *Epistula* fr. 22 Malcovati.

18. Skrevet år 2 e. Kr.

15.8

Et sted fra en tale af Favorinus [el. Favonius], en tidlig taler, med en kritik af luksuriøse middage, som han holdt, da han talte for lex Licinia om formindskelse af udgifter.

1 Da jeg læste en gammel tale af Favorinus, en virkelig veltalende mand, i hvis tale . . .¹⁹, lærte jeg den hele tale udenad, for at jeg ved Hercules kunne huske på at være fyldt med afsky for den slags ekstravagante levemåde. 2 Her citerer jeg Favorinus' ord: "De, der fører an i grovæderi og luksus, siger, at en middag ikke er ordentlig, med mindre maden tages af bordet, netop når du spiser med den største fornøjelse, og en anden bedre og større ret træder i stedet. Dette kaldes i vore dage middagens blomst blandt dem, hos hvem udgifter og kræsenhed erstatter elegance, og som erklærer, at man ikke skal spise nogen anden fugl end figensneppen; med mindre der sættes så meget på bordet af den øvrige fuglevildt og af høns, så man kan blive mæt bare af den nederste del af lårene, mener de, at selskabet er foragteligt, fordi traktementet er så fattigt, mens de, der spiser den øverste del af fuglevildtet og hønsene, ikke har nogen smag. Hvis udsvævelserne fortsætter med at vokse forholdsmæssigt, hvad er der så tilbage andet end, at de må bede andre smage på maden for sig, for at de ikke skal blive udmattede af at spise, når sofaen er pyntet mere med guld, sølv og purpur for mennesker end for udødelige guder?"²⁰

15.9

Digteren Caecilius har anvendt frons i maskulinum, ikke i poetisk frihed, men helt korrekt og i analogi.

1 Caecilius har i *Den uægte søn* skrevet rigtigt og udtryksfuldt:

"Disse er de værste, som med muntert blik (*fronte hilaro*), men hård i hjertet, som man ikke ved, om man skal favne eller sende væk."²¹

19. Lakune i teksten. Flere mener i øvrigt, at talen ikke er af Favorinus, men af Favonius.

20. Favorinus p. 204 Malcovati.

21. Caecilius, *Subditivos* 79-80 Ribbeck (trochæiske tetrametre).

2 Jeg citerede disse vers i en forsamling af veluddannede unge mænd, da talen faldt på et mand af denne type. 3 Så var der en mand med et ikke lille ry, der stod ved siden af os i en gruppe af filologer, og han sagde: "Hvilken frihed og dristighed har Caecilius ikke haft, da han sagde *fronte hilaro* og ikke *fronte hilara* og ikke var bange for en så skrækkelig solecisme!"

4 "Det er snarere os," sagde jeg, "der er så dristige og frie, for vi bruger ikke *frons* i maskulinum, selv om både reglen om overensstemmelse, som hedder analogi, og autoriteten hos ældre forfattere råder til at sige ikke *haec*, men *hic frons*. 5 Marcus Cato har faktisk i femte bog af *Begyndelse* skrevet følgende: 'Den næste dag kom det til åben kamp, og med lige front (*aequo fronte*) blev der kæmpet med infanteriet, rytteriet og fløjene mod fjendernes legioner.'²² Og i den samme bog anvender Cato udtrykket *recto fronte* ('lige front')."²³

6 Men den halvstuderende filolog sagde: "Af vejen med de autoriteter, som jeg tror, du kan have, men fortæl mig om den analogi, som du ikke har!" 7 Noget mere irriteret over hans ord – jeg var jo temmelig ung – sagde jeg: "Jamen, så hør her, hr. magister, på en analogi, der kan være forkert, men du kan i hvert fald ikke gendrive den! 8 Alle ord, der ender på de samme tre bogstaver som *frons*, er maskulinum, hvis de også i genitiv ender på den samme stavelse, som *mons* ('bjerg'), *pons* ('bro') og *fons* ('kilde')."

9 Men han sagde grinende: "Jamen, så hør her, hr. elev, mange andre lignende ord, som ikke er maskulinum."

10 Alle bad ham så på stedet at sige bare ét. Men da manden fordrejede sine træk og ikke kunne åbne munden og skiftede farve, brød jeg ind og sagde: "Gå nu og tag tredive dage til at lede; når du har fundet et, kan du opsøge os."

11 Sådan sendte jeg dette udelige menneske væk for at opspore et ord, hvormed han kunne ophæve den definition, jeg havde opstillet.

22. Cato, *Origines* 5 fr. 99 Peter.

23. Cato, *Origines* 5 fr. 100 Peter.

15.10

Om de mærkelige selvmord blandt piger i Milet.

1 Plutarch siger i første bog af sit værk *Om sjælen*,²⁴ hvori han drøfter de sygdomme, der kan ramme menneskesindet, at næsten alle de unge milesiske piger pludselig uden påviselig årsag ønskede at dø, og at de fleste af dem hængte sig. 2 Da dette gik for sig med større hyppighed dag for dag, og man ikke kunne finde nogen medicin mod deres beslutning om at dø, skal milesierne have bestemt, at alle de piger, som ville dø ved hængning, skulle bringes til graven i nogen tilstand sammen med det reb, de var bundet med. Efter dette dekret søgte pigerne ikke en frivillig død, fordi de var blevet skræmt af skam ved en så ydmygende begravelse.

15.11

Et citat fra en senatsbeslutning om at drive filosoferne ud af Rom; et citat fra et edikt af censorerne, hvormed de er blevet kritiseret og holdt i stramme tøjler, som var begyndt at etablere og undervise i retorik.

1 Da Gaius Fannius Strabo og Marcus Valerius Messala var konsulere, blev der udstedt følgende senatsbeslutning om filosoffer og talere: "Prætor Marcus Pomponius anmoder senatet om at træffe en beslutning. Efter en diskussion om filosoffer og rhetorer besluttede de, at prætor Marcus Pomponius skulle tage sig af sagen og sørge for, at de ikke befandt sig i Rom, sådan som han mente, at det var i statens interesse, og i overensstemmelse med den tillid, man viste ham."²⁵

2 Derefter udstedte adskillige år efter denne senatsbeslutning censorerne Gnaeus Domitius Ahenobarbus og Lucius Licinius Crassus følgende edikt om at sætte grænser for latinske rhetorers virksomhed: "Vi har fået meddelelse om, at der findes nogle mennesker, som har indført en ny type undervisning, og at ungdommen samles i deres skoler; at de har antaget navnet latinske rhetorer; at unge mænd driver den af dér hele dagen. Vore forfædre har bestemt, hvad de ønskede, at deres børn skulle lære, og hvilke skoler de skulle gå i. Disse nymodens ting, som er i modstrid med traditionen, bryder vi os ikke om, og vi synes heller ikke, at de

24. Plutarch vol. 7, p. 20 Bernardakis.

25. Senatusconsultus de philosophis et rhetoribus, *Fontes Iuris Romani* p. 170.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

er rigtige. Derfor mente vi det rigtigt, at vi både over for dem, der har disse skoler, og over for dem, der plejer at gå i dem, viser vor mening, nemlig at vi ikke bryder os om dem!"²⁶

3 Det var ikke blot i disse tilbagestående tider, der ikke var forfinet af græsk videnskab, at filosofferne blev fordrevet fra Rom, 4 men også da Domitian var kejser, blev de med en senatsbeslutning forjaget fra Rom og fik forbud mod at opholde sig i Italien.²⁷ 5 Det var på den tid, at også filosofen Epiktet på grund af denne senatsbeslutning flyttede fra Rom til Nikopolis.

15.12

Et bemærkelsesværdigt sted fra en tale af Gracchus om hans sparsommelighed og blufærdighed.

1 Da Gaius Gracchus var vendt tilbage fra Sardinien, holdt han en tale til folket på folkeforsamlingen. 2 Han sagde: "Jeg opholdt mig i provinsen på den måde, jeg mente, I kunne have nytte af, ikke på den måde, jeg troede, kunne gavne mine egne ambitioner. Der var ikke noget værtshus hos mig, der var heller ikke nogen slaver med et smukt udseende, men ved selskaber var jeres sønner mere præget af beskedenhed end i feltherrens telt."²⁸ 3 Senere hedder det derpå: "Jeg opholdt mig i provinsen, så at ingen i sandhed kunne sige, at jeg havde fået en as eller mere som gave, eller at nogen havde haft en udgift på grund af mig. To år var jeg i provinsen; hvis nogen luder er trådt ind i mit hus, eller hvis nogens slave er blevet forført på grund af mig, skal I betragte mig som den allerelendigste og usleste af alle mennesker. Når jeg har holdt mig så afholdende fra deres slaver, kan I deraf regne ud, på hvilken måde I skal tro, at jeg har levet sammen med jeres sønner."²⁹ 4 Og kort efter: "Derfor, Quiriter, da jeg vendte tilbage til Rom, bragte jeg de bæltet tomme hjem, som jeg bragte ud fyldt med penge; de amforer, andre tager med sig fyldt med vin, har de bragt hjem igen fyldt med penge."³⁰

26. Edictum censorum de coercendis rhetoribus Latinis, *Fontes Iuris Romani* p. 239.

27. Beslutningen kom 89 e. Kr.

28. Gracchus, *Ad populum cum ex Sardinia rediit* fr. 26 Malcovati.

29. Gracchus, *Ad populum cum ex Sardinia rediit* fr. 27 Malcovati.

30. Gracchus, *Ad populum cum ex Sardinia rediit* fr. 28 Malcovati.

15.13

Om nogle usædvanlige ord, der har to betydninger, og som af filologerne kaldes fælles.

1 *Utor* ('bruger') og *vereor* ('respekterer') og *hortor* ('opfordrer') og *consolor* ('trøster') er fælles ord og kan anvendes på to måder: *vereor te* ('jeg respekterer dig') og *vereor abs te*, det vil sige *tu me vereris* ('du respekterer mig'); *utor te* ('jeg bruger dig') og *utor abs te*, det vil sige *tu me uteris* ('du bruger mig'); *hortor te* ('jeg opfordrer dig') og *hortor abs te*, det vil sige *tu me hortaris* ('du opfordrer mig'); *consolor te* ('jeg trøster dig') og *consolor abs te*, det vil sige *tu me consolaris* ('du trøster mig'); også *testor* ('bevidner') og *interpretor* ('udlægger') siges at have en reciprok betydning. 2 Alle disse ord er usædvanlige i den anden betydning, og det er et spørgsmål, om de er blevet brugt i den betydning.

3 Afranius siger i *Fætrene*:

"Se, farens liv har mindre værd for børnene,
når han vil frygtes fremfor ha' respekt for sig (*vereri*)."³¹

Her er *vereri* anvendt i den betydning, der er sjældnest. 4 Novius bruger i *Brænde-handlersken* verbet *utitur* i den anden betydning:

"Siden meget udstyr, som ikke er blevet brugt (*non utitur*), dog bliver købt."³²

Det vil sige: 'som ikke er i brug'. 5 Marcus Cato siger i femte bog af *Begyndelse*: "Han førte sin hær ud, da den havde spist frokost, var parat og opmuntret (*cohortatum*), og stillede den op til slag."³³ 6 Også *consolor* har jeg fundet i anden betydning end den sædvanlige i et brev, som Quintus Metellus skrev, da han var i

31. Afranius, *Consobrini* 14-15 Ribbeck (jambiske senarer).

32. Novius, *Lignaria* 43 Ribbeck (prosa, katalektisk trochæisk tetrameter).

33. Cato, *Origines* 5 fr. 101 Peter.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

landflygtighed, til Gnaeus og Lucius Domitius. "Når jeg tænker på jeres følelser mod mig," skriver han, "føler jeg stor trøst (*consolor*), og jeres loyalitet og mod befinder sig for øjnene af mig."³⁴ 7 På lignende måde har Marcus Tullius sagt *testata* og *interpretata* i første bog af *Om spådomskunsten*, således at *testor*³⁵ og *interpretor*³⁶ bør anses for at være fælles verber. 8 Også Sallust siger på samme måde: "Da de proskriberedes ejendele var blevet givet væk (*dilargitis*)."³⁷ Det er, som om verbet *largior* er et fælles verbum.

9 Man ser, at *veritum* ('man føler frygt'), såvel som *puditum* ('man føler skam') og *pigitum* ('man føler ærgrelse') er blevet brugt upersonligt og ubestemt ikke blot af ældre forfattere, men også af Marcus Tullius i anden bog af *Om det højeste mål for godt og ondt*. "Først og fremmest," siger han, "Aristippos' og kyrenaikernes til hobe, som ikke er vejet tilbage (*non est veritum*) for at basere deres højeste gode på den nydelse, som fylder sanserne med den stærkeste sødme."³⁸

10 Også *dignor* og *veneror* og *confiteor* og *testor* anses for at være blandt de fælles verber. Således er der blevet sagt af Vergil:

"Anchises, du der var værdig (*dignate*) til stolt formæling med Venus."³⁹

Og:

"Vise dig vejen at vandre, ifald du beder (*venerata*) hende ydmygt."⁴⁰

34. Caecilius Metellus, *Epistula ad Cn. et L. Domitium* fr. 201 Peter.

35. Cicero, *De divinatione* 1.87 (flere andre eksempler nævnes af Pease *ad loc.*).

36. Cicero, *De divinatione* 1.53 (Pease *ad loc.*).

37. Sallustius, *Historia* 1 fr. 49 Maurenbrecher.

38. Cicero, *De finibus bonorum et malorum* 2.39, overs. Thure Hastrup 1968, 337.

39. Vergil, *Aeneiden* 3.475, overs. Otto Steen Due 1996, 86.

40. Vergil, *Aeneiden* 3.460, overs. Otto Steen Due 1996, 86.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

11 Udtrykket *aeris confessi* ('vedgået gæld'), om hvilket der er gjort en vedgåelse, finder vi i *De tolv tavlers lov* skrevet med følgende ord: "Der skal gives tredive dages frist til en gæld, der er vedgået, når sagen er kommet for domstolen."⁴¹ Og på de samme tavler finder man: "Enhver, der har accepteret at vidne (*testarier*) eller at være vægtholder, hvis han ikke siger afgiver sit vidnesbyrd, skal han regnes for en uærlig mand og ikke have ret til at vidne."⁴²

15.14

Metellus Numidicus lånte en ny retorisk figur fra græske taler.

1 Hos Quintus Metellus Numidicus har jeg i tredje bog af hans *Anklage mod Valerius Messala* noteret mig et nyt udtryk. 2 Ordlyden fra hans tale er følgende: "Da han vidste, at han var kommet ud for en så stor anklage, og at de allierede var kommet grådskvalte til senatet for at klage over, at de var blevet afkrævet mange penge (*sese pecunias maximas exactos esse*)."⁴³ 3 Han siger *sese pecunias maximas exactos esse* i stedet for *pecunias a se esse maximas exactas*.

4 Det forekommer mig at være en græsk stilfigur; grækerne siger nemlig: *eise-práxató me argýrion*, hvilket betyder 'han afkrævede mig penge'. Hvis man kan sige sådan, kan man også sige *exactus esse aliqui pecuniam*, og Caecilius synes at have brugt den samme figur i *Den falske Aeschinus*:

"Og jeg blir også krævet (*exigor*) for en havneskat."⁴⁴

Det vil sige: 'Ikke desto mindre afkræves der (*exigitur*) af en havneskat.'

15.15

Ældre forfattere anvendte passis velis og passis manibus, ikke fra det rigtige verbum patior, men fra et andet, nemlig pando.

41. XII Tabulae 3.1.

42. XII Tabulae 8.22.

43. Caecilius Metellus Numidicus, *In Valerium Messallam repetundarum* fr. 8 Malcovati.

44. Caecilius, *Hypobolimaheus Aeschinus* 92 Ribbeck (jambisk trimeter).

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

1 De ældre forfattere afledte *passum*, ikke *pansum* af *pando* ('udbreder'), og med forstavelsen *ex* *expassum*, ikke *expansum*. 2 Caecilius siger i *Kvinderne, der spiste morgenmad sammen*:

"I går han havde set ham oppe fra sit tag,
berettet det, og brudesløret bredtes ud (*expassum*)."⁴⁵

3 En kvinde siges at være af *capillo passo* ('med udbredt hår'), når det hænger ned og er løst (*expanso*), og vi siger *passis manibus* og *velis passis*, hvad der betyder 'strakt ud' og 'spredt'. 4 Derfor siger Plautus i *Den storpralende Soldat* ved at ændre bogstavet *a* til *e*, som man plejer i sammensatte ord, *dispessis* i stedet for *dispassis*: "Jeg tror nok, du vil komme til at miste Livet uden for Byporten i den Stilling, du dér har, naar du med udspilede Arme (*dispessis manibus*) kommer til at holde fast paa Korsets Tværtræ."⁴⁶

15.16

Om Milon fra Krotons usædvanlige død.

1 Den berømte idrætsmand Milon fra Kroton, som ifølge krønikerne for første gang blev bekranset ved den 62. olympiade, døde på en sørgelig og mærkelig måde. 2 Da han som ældre var ophørt med at være aktiv idrætsmand og tilfældigvis var på rejse alene i en skovrig egn af Italien, fik han øje på et egetræ, der stod tæt på vejen med store revner midt på stammen. 3 Han ville også nu, skulle jeg mene, prøve, om han stadig havde nogle kræfter i behold, så han stak fingrene ind i træets sprækker og forsøgte at trække egetræet fra hinanden og rive det i stykker. Det midterste stykke splittede han ad og rev fra hinanden; 4 men da egen nu var delt i to dele, og han løsnede sit greb, som om han var blevet færdig med det, han havde anstrengt sig for, vendte træet tilbage til sin naturlige form, da

45. Caecilius, *Synaristosae* 197-8 Ribbeck (jambiske trimetre).

46. Plautus, *Miles gloriosus* 359-60, overs. M. Cl. Gertz 1913, 21.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

presset ophørte, og da hans hænder blev holdt tilbage og indesluttet, var det på ny stramt og sammenhængende og lod manden blive flænset til døde af vilde dyr.

15.17

Hvorfor de unge adelsmænd i Athen holdt op med at spille på fløjte, skønt det var en tradition hos dem.

1 Alkibiades fra Athen fik som dreng undervisning hos sin onkel Perikles i de højere kunster og videnskaber, og Perikles havde givet besked om, at fløjtespilleren Antigeneidas skulle tilkaldes, for at han kunne lære ham at spille på fløjte, hvad der dengang blev anset for meget prestigefyldt, men da Alkibiades havde lagt den fløjte, han havde fået, til munden og havde blæst i den, blev han skamfuld over sit forvrængede ansigt, smed fløjten fra sig og knækkede den. 2 Da denne sag var blevet kendt, ophørte undervisningen i at spille på fløjte med billigelse fra alle athenere på den tid. 3 Dette står at læse i nioogtyvende bog af Pamfilas *Kommentarer*.⁴⁷

15.18

Slaget i borgerkrigen og den sejr, Gaius Caesar vandt på sletterne ved Farsalos, blev meddelt og fremsagt ved en præsts spådom den selvsamme dag i Patavium i Italien.

1 På den dag, da Gaius Caesar og Gnaeus Pompeius i borgerkrigen stødte sammen i Thessalien i kamp, skete der i Patavium, der ligger i det transpadanske Italien, en ting, der er værd at berette om. 2 En vis Cornelius, der var præst af fin familie og respekteret for den redelighed, han udviste i sit præsteembede, og æret for sit pletfri liv, blev pludselig rystet i sit sind og sagde, at han på lang afstand kunne se, at der blev udkæmpet et voldsomt slag, og at nogle veg tilbage, andre pressede på; han så nedslagtning, flugt, flyvende spyd, at slaget blev genoptaget, angreb, jamren, sår, og som om han selv var med i slaget, råbte han, at han så det personligt, og senere udbrød han pludselig, at Caesar havde sejret. 3 Præsten Cornelius'

47. Pamfila, *FGH* 3.521 fr. 9.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

spådom forekom dengang upålidelig og forrykt, men blev snart genstand for stor beundring, eftersom ikke blot datoen for slaget, som blev udkæmpet i Thessalien, og kampens udfald, som var forudset, var rigtige, men også alle skiftende faser i slaget og selve sammenstødet mellem de to hære blev anskueliggjort ved den synske præsts bevægelser og ord.

15.19

Et interessant citat fra Marcus Varros satire Om madvarer.

1 De er ikke så få, om hvem man kan anvende, hvad Marcus Varro skrev i den satire, der hedder *Om madvarer*. 2 Citatet er følgende: "Hvis du havde givet en tolvtedel af det arbejde, du har brugt, for at din bager kan lave et godt brød, på filosofi, ville du nu være et godt menneske. Nu vil de, der kender ham, betale hundrede tusinde for ham, men ingen, der kender dig, vil give hundrede as."⁴⁸

15.20

Nogle bemærkninger om digteren Euripides' fødsel, liv og karakter; om hans død.

1 Theopompos siger,⁴⁹ at digteren Euripides' mor tjente til livets ophold ved at sælge grøntsager fra landet. 2 Da han blev født, fik hans far et orakelsvar fra chaldæere om, at drengen ville blive sejrherre i konkurrencerne, når han var vokset op, for det var hans skæbne. 3 Faderen havde fortolket det sådan, at han skulle være idrætsmand, så han styrkede og trænede sønnens legeme og tog ham med til Olympia, for at han kunne deltage i konkurrencerne blandt de helt unge idrætsmænd. Men da der var usikkerhed om hans alder, blev han ikke accepteret i konkurrencen, men senere kæmpede han ved den eleusinske og theseiske konkurrence og vandt en krans. 4 Snart gik han fra den fysiske træning over til at dyrke sin ånd og blev elev af naturfilosoffen Anaxagoras og af rhetoren Prodikos og i moralfilosofi af Sokrates. Han begyndte som attenårig at skrive tragedier. 5 Filo-

48. Varro, *Peri edesmaton* fr. 404 Bücheler/Astbury.

49. Theopompos fr. 397 Jacoby.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

choros beretter,⁵⁰ at der på øen Salamis findes en grufuld og skrækkelig hule (som jeg har set!), hvor Euripides skrev sine tragedier.

6 Man fortæller, at han udviklede et voldsomt had mod næsten alle kvinder, hvad enten han af naturen havde en modvilje mod deres selskab, eller fordi han på samme tid havde to koner, da dette var blevet gjort lovligt ved en beslutning af athenerne, og ægteskabet med disse to havde fyldt ham med lede. 7 Hans had mod kvinder omtaler også Aristofanes i første udgave af *Kvinderne, der fejrer Thesmoforiefest*: "Mit salg er røget ned under det halve. Han trænger til at blive klapset af. Det er en hård banan, og det er fordi hans mor havde den grøntforretning."⁵¹

8 Alexander fra Aitolien skrev følgende vers om Euripides:

"Den dystre elev af den ædle Anaxagoras – således tror jeg -
han hader at le og har ikke lært at more sig ved vin at drikke,
men hvad han end skrev, det havde han skabt af biers honning og sirener."⁵²

9 Da Euripides var i Makedonien hos kong Archelaos og han var blevet en nær ven af kongen, gik han en nat hjem fra en middag med denne, men da en rival havde pudset sine hunde på ham, blev han sønderrevet af dem, og af disse sår fulgte døden. 10 Makedonerne ærede hans grav og hans minde så meget, at de priste ham med følgende hæder: "Aldrig skal erindringen om dig, Euripides, dø!", fordi den fremragende digter var blevet begravet i deres land, da han var død. Da derfor gesandter, der var sendt ud til dem af athenerne, havde bedt om tilladelse til føre hans knogler til hans fædreland Athen, var makedonerne fuldstændig enige om at afvise kravet.

50. Filochoros fr. 219 Jacoby.

51. Aristofanes, *Thesmoforiazusai* 453-6, overs. Kai Møller Nielsen 1987, 38 ('Halloj i Thesmoforiet').

52. Alexander fr. 7 Powell (anapæstiske tetrametre).

15.21

Digterne fremstiller Zeus' sønner som meget kloge og menneskelige, men Poseidons som meget vilde og umenneskelige.

Digterne har kaldt Zeus' sønner fremragende i dygtighed, klogskab og styrke, som f. eks. Aiakos, Minos og Sarpedon; men de har sagt, at Poseidons sønner var krigerske, grusomme og ubekendte med enhver form for menneskelighed, som om de var født af havet: Det gælder Kyklopen, Kerkyon, Skiron og Laistrygonerne.

15.22

Historien om Sertorius, en fremragende general, hans krigslist og snedige påfund, som han brugte til at styre sine barbariske tropper og vinde dem for sig.

1 Sertorius, en energisk og fremragende general, havde erfaring i både at anvende og styre en hær. 2 I virkelig vanskelige situationer løj han for soldaterne, hvis en løgn gavrede, han læste fabrikerede breve op som ægte, han fandt på drømme, og han benyttede sig af falsk overtro, hvis den slags hjalp noget på soldaternes mod. 3 Følgende er særlig kendt om Sertorius: 4 En mand fra Lusitanien havde foræret ham en hvid hind af udsøgt skønhed og særdeles hurtig. 5 Han prøvede at overbevise alle om, at det var en gave fra guderne, og at den tilskyndet af Dianas guddommelige magt førte samtaler med ham, gav ham gode råd og fortalte ham, hvad der var nyttigt at gøre, og hvis nogle af ordrerne til soldaterne syntes alt for hårde, fremhævede han, at det havde hinden rådet ham til. Når han havde sagt det, rettede alle sig beredvilligt efter ham som efter en gud. 6 En dag, da der kommet melding om et fjendtligt angreb, var hinden blevet skræmt af den hastige tumult og havde kastet sig på flugt, og den havde skjult sig i en nærliggende sump, og da man senere ledte efter den, troede man, at den var omkommet. 7 Få dage efter fik Sertorius at vide, at hinden var blevet fundet. 8 Han gav da manden, der havde fortalt det, ordre til at fortie sagen, truede med at straffe ham, hvis han røbede det til nogen, og gav ham besked om, at han næste dag pludselig skulle sende dyret hen til det sted, hvor han selv ville være med sine venner. Den følgende dag tilkaldte han sine venner og sagde, at han i en drøm havde set den forsvundne hind vende tilbage, og at den havde forkyndt, hvad der skulle gøres, som den tidligere

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

plejede; 9 så gav han tegn til den slave, der havde fået ordren, og hinden blev sluppet løs og brød ind i Sertorius' soveværelse, og der lød høje råb af forundring.

Barbarernes lettroenhed var Sertorius til stor nytte i betydningsfulde situationer. 10 Man fortæller, at af de stammer, som var på samme side som Sertorius, var der ingen, der nogen sinde faldt fra ham, selv om han var blevet besejret i mange slag, og dog er denne type mennesker de mest ustadige.

15.23

Om alderen på nogle berømte historikere: Hellanikos, Herodot og Thukydid.

1 Hellanikos, Herodot og Thukydid, der alle var historikere, havde deres bedste periode på omtrent samme tid og levede næsten lige længe. 2 Hellanikos synes at have været fem og tres år i begyndelsen af den peloponnesiske krig, Herodot tre og tres og Thukydid fyrre. Dette kan man læse i ellefte bog af Pamfila.⁵³

15.24

Vulcacius Sedigitus' bedømmelse af latinske komediedigtere i den bog, der hedder Om digtere.

Sedigitus har i den bog, han skrev *Om digterne*, med følgende vers vist, hvad han mente om dem, som skrev komedier, og hvem han mente, udmærkede sig blandt de andre, og hvor han placerede dem og med hvilken hæder:

"Vi ser, at mange er i tvivl på dette punkt,
hvem der for sine lystspil får en førsteplads.
Min egen dom vil løse din usikkerhed;
hvis andre mener andet, lad dem holde mund.
Den første plads går til Caecilius Statius.
Den anden plads får Plautus uden konkurrent.
Og Naevius får tredjeplads for al sin glød.

53. Pamfila, *FHG* 3.521 fr. 7.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

Hvis nummer fire vi skal ha': Licinius!
Og bag Licinius skal stå Atilius.
Terentius kan følge på en sjetteplads,
Turpilius som syv og otte Trabea,
den niende plads bli'r taget let af Luscius.
Den tiende går til Ennius, den gamle skjald!"⁵⁴

15.25

Nogle nye ord, vi er stødt på i Gnaeus Matius' Mimiambes.

1 Gnaeus Matius, en lærd mand, har i sine *Mimiambes* hverken skurrende eller ildeklingende dannet ordet *recentatur* for det, som grækerne siger *ananeútai*, det vil sige 'fødes igen og bliver ung igen.' Versene, hvori dette ord optræder, er følgende:

"Og nu bli'r Phoebus hvid og fødes så igen (*recentatur*)
det fælles glædens lys for alle mennesker."⁵⁵

2 Samme Matius siger i de samme *Mimiambes edulcare*, hvilket betyder 'gøre sødere,' i følgende vers:

"Og derfor passer det at sødme vores liv
og styre sørgelige kvaler med forstand."⁵⁶

15.26

Filosoffen Aristoteles' definition af en syllogisme; en fortolkning på latin af hans definition.

54. Sedigitus, *De poetis* fr. 1 Morel (jambiske trimetre).

55. Matius, *Mimiambi* fr. 9 Morel (jambiske trimetre).

56. Matius, *Mimiambi* fr. 10 Morel (jambiske trimetre).

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

1 Aristoteles har defineret, hvad en syllogisme er, med disse linjer: "En sætning, hvori det følger af nogle præmisser, at noget andet end præmisserne nødvendigvis må blive resultatet."⁵⁷ [Der følger en latinsk oversættelse af Aristoteles].

15.27

Hvad er comitia calata, curiata, centuriata, tributa, concilium? Andre tilsvarende ting.

1 I første bog af Laelius Felix' skrift⁵⁸ *Til Quintus Mucius* står der, at Labeo⁵⁹ skrev, at *comitia calata* ('sammenkaldt forsamling') var det, der blev afholdt for pontifexernes kollegium for at indsætte enten en konge eller *flamines*. 2 Blandt disse kaldes nogle *curiata* ('som hører til curierne'), andre *centuriata* ('som hører til centurierne'); curieforsamlingen blev *caleret*, det vil sige sammenkaldt af en *lictor curiatus*, centurieforsamlingen af en hornblæser.

3 Ved de comitier, som vi sagde, hed *calata*, plejede man både at foretage op-hævelse af ritualer og opsætning af testamenter. Der findes nemlig tre slags testamenter, har jeg erfaret: Ét, som foregår på *comitia calata* ved et folkemøde, et andet umiddelbart før et slag, når mændene kaldtes frem i slaglinjen for at kæmpe, og et tredje ved en fiktiv overdragelse af ejendom, hvortil anvendtes penge og vægt.

4 I den førnævnte bog af Laelius Felix står der: "Den, som giver ordre til, at ikke hele folket, men kun en del, skal møde op, bør annoncere ikke *comitier*, men blot en forsamling. Tribunerne tilkalder ikke patricierne og kan heller ikke forelægge dem noget om nogen ting. Derfor kaldes det ikke egentligt 'love', men *plebiscita*, som vedtages på initiativ af folketribunerne,⁶⁰ og i gamle dage var patricierne ikke bundet til disse lovforslag, indtil diktatoren Quintus Hortensius gennemførte den lov, at alle Quiriter skulle være bundet af den lov, som almuen havde besluttet."⁶¹ 5 I samme bog står der skrevet: "Når stemmeafgivelser sker på basis af mændenes

57. Aristoteles, *Topica* 1.1, p. 100.25.

58. Laelius Felix, *Ad Q. Mucium* 1 fr. 1 Huschke.

59. Labeo fr. 22 Huschke.

60. Om *plebiscita*, se 10.20.

61. Laelius Felix, *Ad Q. Mucium* fr. 2 Huschke.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 15. bog

slægter, kaldes comitierne *curiata*; når den foregår på basis af ejendom og alder, *centuriata*, når den er ud fra områder og steder, *tributa*; det er forbudt at afholde *comitia centuriata* inden for *pomerium*,⁶² fordi hæren kun må få sine ordrer uden for byen, og det er ikke tilladt inden for byen. Derfor plejer man at afholde *comitia centuriata* på Marsmarken og hæren at få sine ordrer dér af sikkerhedshensyn, eftersom folket var beskæftiget med at afgive deres stemmer."⁶³

15.28

Cornelius Nepos tog fejl, da han skrev, at Cicero var tre og tyve år gammel, da han førte sagen for Sextus Roscius.

1 Cornelius Nepos var ikke skødesløs i sine historiske skrifter, og han var om nogen en nær ven af Marcus Cicero. Og dog synes han i første bog af det værk, som han forfattede om hans liv, at have begået en fejl, da han skrev,⁶⁴ at Cicero var tre og tyve år gammel, da han førte sin første retssag og forsvarede Sextus Roscius, da denne var anklaget for at have myrdet sin far. 3 Hvis man nemlig tæller fra årene fra det tidspunkt, da Quintus Caepio og Quintus Serranus var konsuler, og i hvis konsulat Marcus Cicero blev født den 3. januar, og frem til Marcus Tullius og Gnaeus Dolabella, i hvis konsulat han førte en privat sag for Quinctius over for Aquilius Gallus som dommer, finder vi seks og tyve år. Der er heller ikke tvivl om, at han året efter, at han havde talt for Quinctius, forsvarede Sextus Roscius, der var anklaget for fadermord, i en alder af syv og tyve år, da Lucius Sulla Felix og Quintus Metellus Pius var konsuler (Sulla for anden gang).

4 Pedianus Asconius⁶⁵ har bemærket, at også Fenestella har begået en fejl i denne sag, fordi han skrev,⁶⁶ at Cicero forsvarede Sextus Roscius i sit seksogtyvende år. 5 Nepos' fejl er større end Fenestellas, med mindre nogen vil sætte sig i hovedet, at Nepos henført af hengivenhed og venskab har undertrykt fire år for at

62. Om *pomerium*, se 13.14.

63. Laelius Felix, *Ad Q. Mucium* fr. 3 Huschke.

64. Nepos, *De vita M. Ciceronis* 1 fr. 38 Malcovati.

65. Asconius fr. 2 Mazzarino.

66. Fenestella fr. 7 Mazzarino.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

øge beundringen af Cicero, så det så ud, som om han havde holdt sin pragtfulde tale for Roscius i en ganske ung alder.

6 Det er også blevet bemærket og noteret af Demosthenes' og Ciceros beundrere, at begge talere holdt deres fremragende taler i den samme alder, den førstnævnte *Mod Androtion* og *Mod Timokrates* som syvogtyveårig, den sidstnævnte et år yngre *For Quinctius* og som syvogtyveårig *For Sextus Roscius*. 7 De levede også næsten lige længe: Cicero blev tre og tres år gammel, Demosthenes tres år.

15.29

En ny retorisk figur, som Lucius Piso har brugt i sine Årbøger.

1 Der findes to velkendte og almindelige måder at udtrykke sig på: *mihi nomen est Iulius* og *mihi nomen est Iulio* ('mit navn er Iulius'); 2 jeg har ved Hercules fundet en tredje måde i anden bog af Pisos *Årbøger*. Citatet hos Piso lyder: "Han frygtede Lucius Tarquinius, der var hans kollega, fordi han havde det tarquiniske navn (*quia Tarquinio nomine esset*); han bad ham om frivilligt at forlade Rom."⁶⁷ Han sagde: *quia Tarquinio nomine esset*; det er, som om jeg ville sige: *mihi nomen est Iulium* ('jeg har det iuliske navn').

15.30

Er det køretøj, der hedder petorritum, af græsk eller gallisk oprindelse?

1 De, som sent giver sig af med litterære studier, når de er slidt op og udmarvet af en anden beskæftigelse i deres liv, især hvis de af natur er snaksomme og en smule spidsfindige, bliver snart pedantiske og barnlige, når de praler med deres litterære dannelse. 2 Den type tilhørte i hvert fald den mand, som for nylig udtalte nogle overordentligt spidsfindige trivialiteter om ordet *petorritum*, et køretøj.⁶⁸ 3 Da han nemlig blev spurgt, hvilken form køretøjet *petorritum* havde, og fra hvilket sprog ordet kom, gav han både en helt anden og fejlagtig beskrivelse af vognens udseende og sagde, at ordet var græsk, og han fortolkede ordet som 'flyvende hjul', og

67. Piso, *Annales* 2 fr. 19 Peter.

68. Ordet er lånt fra gallisk, hvor *petor* eller *petora* = fire. Gellius' ukendte mand afleder det af *petomai*, gr. = flyver og *rota*, lat. = hjul.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

ved at ændre ét bogstav sagde han, at *petorritum* var det samme som *petorrotum*; 4 han hævdede, at Valerius Probus også havde skrevet *petorrotum*.

5 Da jeg havde skaffet ganske mange bøger af Probus' *Afhandlinger*, fandt jeg det ikke skrevet i disse, og jeg tror heller ikke, at Probus har skrevet det noget sted. 6 *Petorritum* er nemlig ikke halvvejs fra Grækenland, men transalpinsk; for det er et gallisk ord. 7 Det står at læse i fjortende bog af Marcus Varros *Guddommelige forhold*,⁶⁹ hvor Varro, da han har talt om *petorritum*, siger, at det er et gallisk ord, og hvor han også siger, at *lancea* ('lanse') ikke er et latinsk ord, men spansk.

15.31

En meddelelse, som rhodierne sendte om det berømte maleri af Ialysos til fjendernes general Demetrios, da de blev belejret af ham.

1 Øen Rhodos, der var berømt fra gammel tid, og den smukkeste og mest anselige by på den blev belejret og angrebet af Demetrios, en berømt hærfører på sin tid, som på grund af sin erfaring og indsigt i at belejre og sin opfindsomhed i at opfinde maskiner til at erobre byer havde fået tilnavnet *Bybelejrer*. 2 Ved denne belejring forberedte han sig på at angribe og hærge og brænde en offentligt opført bygning, som lå uden for bymurene og kun havde en lille garnison. 3 I denne bygning befandt sig det vidtberømte billede af Ialysos, et værk af den kendte maler Protogenes; optændt af vrede var Demetrios misundelig på rhodierne for dette skønne og fortræffelige maleris skyld. 4 Rhodierne sendte en delegation til Demetrios med følgende budskab: "Hvad i alverden er det da for en idé, at du vil ødelægge dette maleri ved at sætte ild på bygningen? For hvis du besejrer os alle og erobrer hele denne by, vil du også i kraft af sejren bemægtige dig dette billede helt og uskadt; men hvis du er ude af stand til overvinde os ved en belejring, beder vi dig overveje, om det ikke er en skændsel for dig at have ført krig mod den døde Protogenes, fordi du ikke har kunnet vinde over rhodierne i krig."

69. Varro, *Antiquitates rerum divinarum* 14 fr. 108 Agahd.

Aulus Gellius, Attiske nætter 15. bog

5 Da Demetrios havde hørt dette fra gesandterne, opgav han belejringen og skå-
nede både maleriet og byen.